

คู่มือการนิเทศ ภายใน

กลุ่มบริหารงานวิชาการ

คู่มือการนิเทศภายในสถานศึกษา

การพัฒนาคุณภาพภายในโรงเรียนนั้น ประเด็นสำคัญอยู่ที่การพัฒนาให้ตรงกับสภาพความต้องการ และการแก้ปัญหาที่เป็นปัญหาที่แท้จริงของโรงเรียนนั้น ๆ ดังนั้น การกำหนดจุดที่ต้องพัฒนา หรือ การแก้ปัญหาต้องเกิดจากความร่วมมือของบุคลากรในโรงเรียนซึ่งเป็นผู้ที่อยู่กับปัญหา หรือมองภาพการพัฒนาที่ต้องการให้เกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง การกำหนดกระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการพัฒนาจึงต้องเริ่มตั้งแต่การวิเคราะห์สภาพความต้องการ สภาพปัญหา กำหนดเป้าหมายการพัฒนา กำหนดวิธีการพัฒนา และร่วมกันสรุปถึงผลที่เกิด เพื่อนำไปวางแผนพัฒนางานต่อไป การทำงานจึงต้องอาศัยผู้นำหรือทีมผู้นำในโรงเรียนที่เป็นที่ยอมรับของบุคลากรในโรงเรียน ให้เป็นผู้นำในการพัฒนางาน และต้องการมีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง จึงจะเห็นผลสำเร็จตามเป้าหมาย

โรงเรียนนาคำราษฎร์รังสรรค์ ตระหนักถึงความสำคัญของสภาพการทำงานข้างต้น และให้ความสำคัญกับกระบวนการทำงานเพื่อพัฒนาคุณภาพงานวิชาการซึ่งถือเป็นหัวใจหลักสำคัญของการดำเนินงานในโรงเรียน และเห็นว่าการทำงานโดยทีมบุคลากรในโรงเรียนจะสามารถพัฒนาและแก้ปัญหาคำถามได้ตรงมากที่สุด ดังนั้น จึงได้กำหนดแนวทางการพัฒนารูปแบบการนิเทศภายใน : ด้วยวิธีการจับคู่พัฒนาหาเครือข่าย เพื่อพัฒนาระบบการนิเทศภายในโรงเรียนให้มีความเข้มแข็ง และดำเนินการได้โดยทีมผู้นิเทศภายใน รูปแบบการนิเทศภายในนี้จะเน้นที่การพัฒนาตนเอง และการขยายเครือข่ายการทำงานทั้งในและนอกโรงเรียน

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คู่มือการใช้รูปแบบการนิเทศภายใน : ด้วยวิธีการจับคู่พัฒนาหาเครือข่าย นี้ จะช่วยให้การดำเนินงานพัฒนาระบบการนิเทศภายในของโรงเรียนให้มีความเข้มแข็ง และบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

เกริ่นนำ : ศาสตร์ด้านการนิเทศการศึกษา

เมื่อกล่าวถึง “การนิเทศ” จะนึกถึงคำหลายคำที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน เช่น การนิเทศการศึกษา การนิเทศการสอน การนิเทศภายใน การบริหารงานวิชาการ เป็นต้น คำเหล่านี้มีความหมายที่คล้ายคลึงกัน แต่โดยกระบวนการทำงานจะแตกต่างกันออกไป ดังนั้น เพื่อความเข้าใจที่ตรงกัน ขอให้ความหมายของคำว่า “นิเทศการศึกษา” “นิเทศการสอน” “นิเทศภายใน” ดังนี้

ความหมายของการนิเทศ

“การนิเทศการศึกษา” (General Supervision) หมายถึง นิเทศทั่ว ๆ ไป ที่ครอบคลุมภารงานด้านการศึกษาในทุกเรื่อง ทุกระดับ อาทิ การพัฒนาหลักสูตร การจัดระบบการเรียนการสอน การจัดครูเข้าสอน การจัดสื่อและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ การปฐมนิเทศครูใหม่ การพัฒนาช่วยเหลือนักเรียน การวัดผลประเมินผล เป็นต้น การช่วยเหลือ ชี้แนะ พัฒนา หรือความพยายามทุกอย่างที่จะช่วยให้ครู ผู้บริหาร ผู้เกี่ยวข้อง สามารถพัฒนางานด้านการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการร่วมมือกันทำงานมากกว่าการใช้อำนาจสั่งการ (ชาวี มณีศรี. 2521)

“นิเทศการสอน” (Instructional supervision) หมายถึง การช่วยเหลือ แนะนำ ให้ครูสามารถปรับปรุงการสอน ปรับปรุงวิธีการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามเป้าหมายของการศึกษาได้ ซึ่งในการนิเทศการสอนนี้เป็นการทำงานร่วมกับครูโดยตรง หรืออีกนัยหนึ่ง ก็คือ “กระบวนการและความคิดรวบยอดที่จะปรับปรุงการสอนของครู เพื่อผลประโยชน์ของนักเรียนในอันที่จะเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการเรียนรู้ให้สูงขึ้น” (นิพนธ์ ไทยพานิช, 2535)

“การนิเทศภายใน” (Line supervision) กระบวนการที่อาศัยความร่วมมือของบุคลากรในโรงเรียน ภายใต้การนำของผู้บริหารโรงเรียน ในอันที่จะพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน จนบุคลากรทุกฝ่ายสามารถนำตนเองในการปฏิบัติงานได้ และก่อให้เกิดผลขั้นสุดท้ายคือการศึกษาของเด็กก้าวหน้าไปอย่างมีประสิทธิภาพ (ธีรวุฒิ ประทุมรัตน์ และคณะ. 2533)

หลักการนิเทศ

การนิเทศในทุกะดับมีหลักการ (Principles) สำคัญ ๆ ดังนี้

❖ มีความถูกต้องตามหลักวิชา (Theoretically) เป็นไปตามค่านิยม วัตถุประสงค์ นโยบายที่เกี่ยวข้อง เป็นไปตามความจริงและกฎเกณฑ์ของเรื่องนั้น ๆ มีวิวัฒนาการในด้านเครื่องมือ วิธีการ และมีจุดประสงค์ที่แน่นอน

❖ การนิเทศควรเป็นวิทยาศาสตร์ (Scientific) มีลำดับขั้นตอนภายในขอบเขตของงาน ข้อมูลที่ต้องมีความถูกต้อง เชื่อถือได้

❖ การนิเทศควรเป็นประชาธิปไตย (Democratic) คือเคารพในความแตกต่างของคน เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วม ใช้อำนาจน้อยที่สุด

❖ การนิเทศต้องเป็นไปอย่างสร้างสรรค์ (Creative) การนิเทศควรเป็นการแสวงหาความสามารถพิเศษของแต่ละคน เปิดโอกาสให้แสดงความสามารถนั้น และต้องเป็นการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสภาพที่เป็นอยู่ให้เกิดความคล่องตัวในการทำงานให้มากที่สุด (วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์. 2538)

วิธีการนิเทศ

การนิเทศการศึกษาสามารถแยกออกตามความแตกต่างของวิธีการได้ 5 ลักษณะ ดังนี้

1. การนิเทศการศึกษาแบบปล่อยปละละเลย (as Laissez-faire) เป็นการนิเทศโดยใช้วิธีการตรวจตีค่าตี-เลว ไม่มีการแนะแนวทางให้ปรับปรุงพัฒนา ปล่อยให้ครูสอนไปตามวิธีที่ถนัดหรือสนใจ หากมีเหตุร้ายแรงก็ไล่ออก

2. การนิเทศการศึกษาแบบบังคับ (as a Co-ercive Process) เป็นการนิเทศที่มุ่งเปลี่ยนแปลงการสอนและตัวครู มีการตรวจตราอยู่เสมอ มีตารางและหลักสูตรการพัฒนาที่ตายตัว ชัดเจน ส่งให้ครูไปศึกษาเรียนรู้ตามที่ผู้บังคับบัญชาต้องการ วิธีสอนหรือแนวทางการทำงานเป็นไปตามที่ผู้บังคับบัญชากำหนด

3. การนิเทศการศึกษาแบบฝึก (as Training) เป็นการนิเทศที่ผู้นิเทศถือว่าเป็นหน้าที่ต้องพัฒนาครูตามขอบข่ายที่ผู้บังคับบัญชากำหนดไว้ วิธีการทำงานหรือวิธีการสอนเป็นวิธีที่ผู้นิเทศกำหนด ซึ่งอาจไม่ตรงกับความต้องการของครูแต่ตรงกับความต้องการของหน่วยงานหรือผู้นิเทศ

4. การนิเทศการศึกษาแบบแนะแนว (as Guidance) เป็นวิธีการนิเทศที่ทำให้ครูเจริญงอกงามโดยการเสนอแนะ ช่วยเหลือให้ครูมองเห็นปัญหาและหาวิธีการแก้ปัญหาได้ด้วยตัวเอง เปิดโอกาสให้ครูได้แสดงความสามารถ

5. การนิเทศการศึกษาแบบผู้นำตามแนวทางประชาธิปไตย (as Democratic Process) เป็นการนิเทศที่ผู้นิเทศยึดหลักการทำงานตามหลักประชาธิปไตย คือเคารพในสิทธิของทุกคน ร่วมมือกันทำงานโดยแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ แลกเปลี่ยนแนวคิด ความเห็นในการทำงาน ใช้ข้อมูลหรือเหตุผลในการเปลี่ยนแปลง

การนิเทศที่ได้ผล

นักการศึกษาหลายท่านเชื่อว่า การนิเทศการศึกษาที่ได้ผล ควรมีลักษณะดังนี้

- ◆ ต้องเป็นไปอย่างสร้างสรรค์
- ◆ ช่วยส่งเสริมความถนัดของครุรายคน
- ◆ เริ่มต้นจากสิ่งที่มีอยู่
- ◆ สร้างบรรยากาศแห่งความเป็นกันเอง
- ◆ หมั่นรวบรวมผลการปฏิบัติและนำมาปรับปรุงอยู่เสมอ
- ◆ มีวัตถุประสงค์แน่นอน ชัดเจน และวัดตามวัตถุประสงค์อย่างเคร่งครัด
- ◆ ทำงานแบบมืออาชีพ คือมีความถูกต้องตามหลักวิชา มีกระบวนการ วิธีการที่ดี เหมาะสม
- ◆ มีความเป็นประชาธิปไตย
- ◆ ค่อย ๆ ดำเนินไปที่ละขั้นอย่างรอบคอบ แต่สม่ำเสมอ
- ◆ เห็นความสำคัญของคุณภาพชีวิตของครู

การนำหลักเกณฑ์มาใช้กับการนิเทศ

* * * ศึกษาวิเคราะห์จะไม่บอกวิธีให้ครูทำโดยที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้

* * * ศึกษาวิเคราะห์ต้องสร้างพลังอำนาจที่ได้มาจากความนิยม ความเชื่อถือของครู

* * * ศึกษาวิเคราะห์ต้องไม่บังคับให้ครูทำตามวิธีการที่ตนคิด แต่สามารถเสนอวิธีการที่หลากหลายให้ครูเลือกใช้ได้เอง

* * * ศึกษาวิเคราะห์ต้องวางตนเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะ

* * * ในการให้คำแนะนำแก่ครู ศึกษาวิเคราะห์อาจให้ครูค่อย ๆ ปรับปรุงตนเอง

* * * หากครูไม่ร้องขอรับการนิเทศ ศึกษาวิเคราะห์ต้องหาทางให้ครูเห็นปัญหาที่ต้องปรับปรุง หรือพัฒนา
อย่างค่อยเป็นค่อยไป

* * * การให้ข้อมูลต่าง ๆ ต้องเป็นหลักฐานในการปรับปรุง หรือพัฒนาให้ดีขึ้น

* * * หลีกเลี่ยงการกระทำที่ทำให้ผู้รับการนิเทศรู้สึกว่าคุณก้าวก่ายหรือถูกกล่าวหา หมดกำลังใจ เสีย
เกียรติยศ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครพนม ตระหนักและเห็นความสำคัญของการช่วยให้
โรงเรียนจัดระบบการนิเทศภายในให้มีความเข้มแข็ง ให้โรงเรียนสามารถช่วยเหลือ แก้ปัญหา พัฒนาบุคลากร
ในโรงเรียนได้ตรงตามสภาพที่แท้จริง โดยมีผู้นิเทศจากภายนอกหรือศึกษานิเทศก์จากสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาคอยให้การสนับสนุน ช่วยเหลือ โดยใช้กระบวนการพัฒนาระบบการนิเทศภายในโรงเรียนเทศบาล
1 โสภคคุณ ว่า “รูปแบบการนิเทศภายใน : ด้วยวิธีการจับคู่พัฒนาหาเครือข่าย”

รูปแบบการนิเทศภายใน : ด้วยวิธีการจับคู่พัฒนาหาเครือข่าย

การนิเทศภายใน : ด้วยวิธีการจับคู่พัฒนาหาเครือข่าย เป็นการพัฒนารูปแบบการนิเทศภายใน
โรงเรียน เพื่อให้บุคลากรในโรงเรียนสามารถดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียนของตนเองได้อย่างมี
ประสิทธิภาพ ส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น โดยมีกระบวนการดำเนินงานดังนี้

1. แต่งตั้งบุคลากรนิเทศภายในโรงเรียน

โรงเรียนแต่งตั้งบุคลากรในโรงเรียนทำหน้าที่เป็นผู้นิเทศภายใน โดยพิจารณาหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ดังนี้
คุณสมบัติของผู้นิเทศ

1. เป็นผู้นำทางวิชาการโดยตำแหน่ง เช่น รองผู้อำนวยการโรงเรียนฝ่ายวิชาการ

หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ หัวหน้าสายชั้น ฯลฯ

2. เป็นผู้นำทางวิชาการโดยธรรมชาติ คือผู้ที่ไม่ได้เป็นผู้นำทางตำแหน่งตามข้อ 1 แต่มีความรู้
ความสามารถที่จะช่วยให้ครูในโรงเรียนพัฒนางานวิชาการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แบบฟอร์มการนิเทศการสอน

ชื่อผู้รับการนิเทศ สาขาวิชา

รหัสวิชา ชื่อวิชา

ระดับชั้น ว/ด/ป ที่สอน เวลา

ชื่อผู้นิเทศ ครั้งที่

คำชี้แจง กรุณาเขียนเครื่องหมาย ✓ ในช่องระดับคะแนน เพื่อแสดงผลการประเมินพฤติกรรมการสอนของคุณ
เกณฑ์การประเมิน

หัวข้อการประเมิน	ระดับคะแนน		ข้อเสนอแนะ
	ปฏิบัติ	ไม่ปฏิบัติ	
1. สภาพทั่วไป			
1.1 การตรงต่อเวลา			
1.2 การควบคุมความเป็นระเบียบในชั้นเรียน			
1.3 การรักษาความสะอาดในชั้นเรียน			
2. บุคลิกภาพ			
2.1 การแต่งกายสุภาพ เหมาะสม			
2.2 การใช้น้ำเสียง มีความชัดเจน			
2.3 ความเชื่อมั่นใจตนเอง			
2.4 การใช้ภาษาสื่อสารและสร้างบรรยากาศการเรียนรู้			
3.แผนการจัดการเรียนรู้			
3.1 มีแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้ประกอบการเรียนการสอน			
3.2 การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ตามตัวชี้วัดตามหลักสูตร / ผลการเรียนรู้			
3.3 กำหนดความรู้ที่คงทน/ผลของการจัดการเรียนการสอน			
3.4 การดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักสูตร และธรรมชาติของวิชา			
3.5 การกำหนดสื่อประกอบการสอนและแหล่งเรียนรู้			
3.6 กำหนดวิธีการวัดประเมินผล			
4. การดำเนินการสอน			
4.1 เนื้อหาสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้			
4.2 การสอดแทรกความรู้ทั่วไปและคุณธรรม จริยธรรม			
4.3 การสอดแทรกหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง			
4.4การใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย (การบรรยาย, การสาธิต, เรียนเป็นกลุ่ม, การรายงานหน้าชั้น, การค้นคว้านอกห้อง, การปฏิบัติจริงและอื่น ๆ)			
4.5 การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนซักถามหรือแสดงความคิดเห็น			
4.6 มีการตั้งคำถามที่กระตุ้นผู้เรียนใช้กระบวนการคิดและร่วมแสดงความคิดเห็น			

โรงเรียนนาคำราษฎร์รังสรรค์
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครพนม